

9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Рада з питань співпраці в галузі культури. Ком. з освіти. Від. сучас. мов, Страсбург ; наук. ред. С. Ю. Ніколаєва ; пер. О. М. Шерстюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
10. Флиер А. Я. Культурология для культурологов : учеб. пособие для высш. шк. / А. Я. Флиер. – М. : Акад. Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. – 458 с.

ИСАЕНКО С. А., ЯКОВЕНКО-ГЛУШАНКОВА Е. В. Социокультурная проблематика в содержании учебной дисциплины “Иностранный язык для специальных целей” в контексте межкультурной коммуникации.

В статье проанализированы существующие научно-теоретические взгляды на использование социокультурной проблематики в содержании учебной дисциплины “Иностранный язык для специальных целей” (ИЯСЦ) в контексте межкультурной коммуникации. Обобщение собственного практического опыта преподавания даёт авторам статьи основания выделить приёмы, оказавшиеся эффективными по формированию у студентов неязыковых вузов способности к полноценному межкультурному общению.

Ключевые слова: *социокультурная проблематика, межкультурная коммуникация, содержание учебной дисциплины ИЯСЦ, способность к межкультурному общению.*

ISAIENKO S. A., YAKOVENKO-HLUSHANKOVA E. V. Socio-cultural problems in the content of the subject “English for Specific Purposes” in the cross-cultural communication context.

In the article an attempt to analyze the existing scientific views on the application of the socio-cultural problems to ECP teaching has been made. The authors generalize their practical teaching experience and select the most efficient ways to correlate the socio-cultural content and to apply it to forming students ability of cross-cultural communication.

Keywords: *socio-cultural problems, intercultural communication, the content of the subject “English for Specific Purposes”, ability of cross-cultural communication.*

**Каплун І. В.
Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка**

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті висвітлюється зміст емоційно-ціннісного компонента у структурі професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю. Визначено, що він включає інтереси, прагнення, бажання працювати в обраній сфері; емоційні реакції на професійну ситуацію; систему ціннісних орієнтацій. Здійснено аналіз критеріїв та показників цього компонента структури.

Ключові слова: *професійна ідентичність, студенти технічних коледжів, мотивація, емоційно-ціннісний компонент, інтереси, потреби, цінності.*

Запорукою економічного та політичного лідерства ряду країн у світі став розвиток науки і технологій, спочатку промислових, згодом біотехнологій, а зараз – інформаційних. Україна стане могутньою державою тільки тоді, коли зможе ефективно використовувати ресурси, якими володіє; модернізувати вітчизняне виробництво; забезпечити продуктивність основних галузей

промисловості.

У сучасному світі конкурентоспроможність держави визначається кількістю інженерно-технічних кадрів. Адже для того, щоб країна економічно могутнішала, процес виробництва повинен постійно повторюватися, відновлюватися і розвиватися одночасно. Однією з умов такого відтворення є необхідність випереджаючого навчання робочої сили щодо рівня техніки, форм і методів організації праці. В іншому випадку, з появою більш досконалого та складного обладнання останнє не використовуватиметься доти, поки не будуть підготовлені фахівці належної кваліфікації.

Перед системою освіти України, яка прагне відповідати світовим стандартам, стоїть завдання формувати висококваліфіковані кадри. Крім того, слід врахувати, що інформація змінюється й оновлюється приблизно на 50% кожні 5-7 років. Така ситуація вимагає від фахівця безперервно займатися самоосвітою, професійно самовдосконалюватися. Виконати поставлені завдання можливо лише за умови сформованої в процесі навчання професійної ідентичності, яка за твердженням О. І. Гініатуліної, більшою мірою сприяє входженню у професію у перші роки самостійного трудового шляху, ніж несформована, через що багато осіб ідуть з професії [1, с. 57-66].

Вступна кампанія 2012 року показала, що в нашому суспільстві відсутній попит на освіту в галузі технічних наук. Тому, вищим навчальним закладам України доводиться брати всіх бажаючих, щоб заповнити бюджетні місця і зберегти викладацькі колективи. Значна кількість абітурієнтів подають свої документи на згадані спеціальності, аби вступити хоч кудись чи відтермінувати службу в армії. Тобто вибір професійного майбутнього багатьма юнаками визначений зовнішніми мотивами, а не пізнавальними.

Причини непопулярності професій технічного профілю можуть бути пов'язані з неналежним викладанням точних наук та відсутністю демонстраційного інвентаря у середніх школах, а також з низькою престижністю та прибутковістю професій технічної галузі у нашому суспільстві.

Правильним буде, коли майбутня трудова діяльність стане засобом задоволення інтересів, потреб і розвитку власного потенціалу особистості. Тому стратегічним компонентом у структурі професійної ідентичності ми вважаємо *емоційно-ціннісний*, націлений на формування позитивного самопочуття, забезпечення у майбутньому фахової адаптації та ідентифікації особистості.

Описуючи структуру ідентичності, дослідники часто розкривають її через зміст самого поняття (Дж. Марсія, А. Ватерман, Б. Шефер, Б. Шледер, Г. Брейкуелл, Дж. Мід та ін.). Ми поділяємо думку науковців (М. М. Абдулаєвої, Ж. П. Вірної, О. П. Єрмолаєвої, В. Л. Зливкова,

А. К. Маркової, Л. М. Мітині та інших), які стверджують, що професійна ідентичність може бути побудована у взаємодії трьох складових, тотожних компонентам Я-концепції: когнітивному, емоційному та поведінковому.

Проблема формування ціннісних орієнтацій, у процесі фахового навчання представлена роботами науковців з психології та професійної педагогіки (Є. О. Клімова, Ю. П. Поваренкова, М. С. Пряжнікова, В. О. Сластьоніна, В. Д. Шадрікова та ін.). Мотивацію професійної діяльності досліджували Е. Ф. Зеєр, Є. П. Ільїн, Є. О. Клімов, Н. Ф. Тализіна та інші [2; 3; 4; 6].

Мета дослідження: визначити та охарактеризувати критерії та показники емоційно-ціннісного компонента професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю.

Соціально-економічне середовище сьогодні є мінливим; разом з ним змінюються професійні стереотипи, цінності, моральні норми, зразки трудової поведінки тощо. Не втратити себе у такій ситуації допоможе професійна ідентичність. Вона дасть змогу сучасним випускникам стати мобільними, динамічними та гнучкими, тобто адекватними суспільним змінам.

Окремі вчені [7] визначають професійну ідентичність як інтегральне поняття, у якому поєднані уявлення людини про своє місце у трудовій спільноті, ціннісні та мотиваційні орієнтири, а також суб'єктивне ставлення до себе як спеціаліста. Формувати фахову ідентичність доцільно ще під час навчання, оскільки, як зазначають дослідники Е. Ф. Зеєр, Т. А. Казанцева, І. С. Кон, Ю. П. Поваренков, В. І. Слободчиков, Д. І. Фельдштейн та інші, період юності є сензитивним для ідентифікації студента з майбутньою професією.

Важливою умовою успішного розвитку ідентичності майбутнього фахівця є особистісна зрілість, яка формується в умовах творчої взаємодії викладачів і студентів. Г. Ю. Кравець розуміє її як комплексну характеристику юнаків, що забезпечує свідоме прийняття ними професійно значущих цінностей та прагнення реалізувати себе у процесі фахової підготовки. Критеріями особистісної зрілості автор називає самостійність у судженнях і вчинках, відповідальність за результати навчально-професійної діяльності, здатність до співпраці, толерантність, саморегуляція індивідуальних станів [5].

Освітній заклад є найважливішим етапом освоєння професії для майбутнього фахівця технічного профілю, початком його професійного становлення, яке полягає в активному засвоєнні певної системи знань, норм, цінностей, оволодінні спеціальними вміннями. Цей період характеризується і тим, що посилюється емоційна стабільність юнаків, на перший план виступають мотиви, пов'язані з професійними планами, цілями, потребою

незалежності. Усвідомлення свого місця в майбутньому, своєї життєвої перспективи є центральним новоутворенням особистісного розвитку в цьому віці.

Входження у самостійне життя часто збігається з професійним навчанням чи початком трудової діяльності. Інколи його ускладнюють низький рівень домагань, інфантильність, несформована система цінностей або орієнтація на штучні пріоритети. У зв'язку з цим, на нашу думку, майбутнім фахівцям технічного профілю важливо допомогти розвинути їх афективний простір, який складають емоції й почуття, прагнення і бажання, пов'язані з пізнанням і самопізнанням переживання та воля особистості.

У юнацькому віці спостерігається деяка залежність особистості від зовнішніх впливів, однак найважливішим новоутворенням цього періоду є самовизначення, зокрема професійне. Якщо його розглядати як узгодженість внутрішніх психічних якостей особистості та її соціально-професійних ролей, то воно буде тотожне поняттю ідентичність.

Емоційно-ціннісний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю, на наше переконання, складають два критерії: а) емоційна зрілість; б) ціннісні орієнтації (таблиця 1).

Таблиця 1

Характеристика емоційно-ціннісного компонента професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю

<i>Назва компонента</i>	<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
Емоційно-ціннісний компонент	Емоційна зрілість	Самоповага, повага до майбутнього фаху та професійної спільноти. Оптимізм, віра в свої сили і можливості. Почуття радості від високих навчально-професійних результатів. Толерантність. Емоційна стійкість.
	Ціннісні орієнтації	Бажання працювати у сфері техніки. Прагнення до творчого пошуку, професійного саморозвитку. Наполегливість у досягненні поставленої мети, самостійність, ініціативність. Сформованість професійних ідеалів.

Ми переконані, що емоційна сфера має значний вплив на вибір людиною професійної діяльності, специфіку стосунків з іншими і на навчальну діяльність зокрема, визначаючи її успішність. У зв'язку з цим, вагомим критерієм емоційно-ціннісного компонента професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю є *емоційна зрілість*. Такі студенти у

складній навчально-професійній ситуації здатні адекватно реагувати, у конфліктній ситуації спокійно аргументувати свою позицію, приймати об'єктивну критику; зможуть довести до кінця навіть нецікаву справу, не будуть схильними до страхів та упередженості тощо.

Показниками цього критерію є такі:

1. *Самоповага* – це внутрішня моральна риса, яка виникає в юнацькому віці і проявляється у почуттях радості, гордості за себе в результаті оцінки себе як фахівця. Це почуття задоволення від усвідомлення досягнутих успіхів, переваги в чомусь. На формування самоповаги мають вплив різні фактори: сім'я, друзі, викладачі, особисті досягнення, а також почуття гордості за обрану професію та поваги до професійної спільноти. В іншому випадку зростатиме комплекс меншовартості.

2. *Оптимізм, віра у свої сили і можливості*. Навчально-професійна ситуація у технічних закладах освіти передбачає певні труднощі, однак їх можна розцінювати по-різному. Деякі студенти дивляться на них як на перешкоди, у той час як інші бачать в цьому безмежні можливості. Оптимістичні люди – це ті, які перетворюють свої помилки на досвід і так прокладають шлях до успіху. Тому важливо формувати оптиміста, який керуватиме обставинами, а не песиміста, яким керуватимуть обставини.

3. *Почуття радості від високих навчально-професійних результатів*. Емоційні процеси тісно пов'язані з пізнавальними, оскільки існує тісний зв'язок емоційного та інтелектуального (Л. С. Виготський). Навчання через переживання часто ефективніше, ніж просте заучування фактів, а коли воно ще й перетворюється у творчість, то це особливо сприятливо впливає на емоційну сферу студента, загострює його пізнавальні процеси, викликає почуття радості й задоволення, сприяє підвищенню інтересу до професійної діяльності.

4. Згідно визначення довідкової літератури, *толерантність* – це здатність без агресії сприймати відмінні від власних думки, поведінку, форми професійного самовираження та спосіб життя інших осіб. Навіть у межах однієї професійної спільноти люди, яких об'єднують спільні цілі, стереотипи, норми, традиції тощо, несхожі одні на одних, і щоб мирно співіснувати та ефективно взаємодіяти, треба бути толерантними.

5. *Емоційна стійкість* – це здатність майбутнього фахівця технічного профілю керувати власними емоціями, долати стан підвищеного емоційного збудження при виконанні складної діяльності. Розвинута здатність до саморегуляції може запобігати виникненню перенапруження, відчуття спустошеності, вичерпаності своїх внутрішніх ресурсів. Славний філософ Спіноза вважав, що людина має пізнати власні афекти і пристрасті, але не для усунення їх, а для влади над ними.

Більшість студентів технічного коледжу переконані, що у майбутньому

отримають цікаву і захоплюючу роботу, яка забезпечить емоційне задоволення, матеріальний добробут і сприятиме самореалізації. Однак освітні, кар'єрні та життєві перспективи в юнацькому віці є дещо завищені. У кожного другого випускника існує конфлікт у ціннісній сфері. На наш погляд, відчуття задоволення від праці дасть змогу лише наявність правильно сформованої системи професійних цінностей.

У юності особистість вже має розуміти свої можливості та перспективи. Така вимога задовольняється через формування власного світогляду, правильних професійних установок, системи життєвих планів. Важлива роль у цьому відводиться навчальному закладу, бо саме юнацький вік є сензитивним для формування *ціннісних орієнтацій* як стійкого елемента життєво-професійної перспективи. Тому ми визначили їх другим критерієм емоційно-ціннісного компонента професійної ідентичності майбутнього фахівця технічного профілю.

Показниками цього критерію є:

1. *Бажання працювати у сфері техніки* – це потреби, тобто стани індивіда, сформовані нестачею чогось матеріального чи інтелектуально-духовного, що необхідне для професійного розвитку людини. Для студентів технічних коледжів це бажання працювати з технікою, машинами, механізмами, апаратами, обробкою інформації.

2. *Прагнення до творчого пошуку, професійного саморозвитку.* Новоутворенням юності є важливий для фахівців технічної сфери розвиток логічного і абстрактного мислення, яке стає організованим, послідовним і критичним. Тобто юнаки потенційно мають змогу оволодіти науково-технічним способом пізнання і розвинути технічні здібності.

3. *Наполегливість у досягненні поставленої мети, самостійність, ініціативність.* Робота технічного характеру вимагає поєднання, з одного боку, інтелектуальних здібностей для розуміння роботи машин і механізмів, раціонального підходу, а з іншого – моторних здібностей: фізичної сили, координації, спритності тощо. Рівень успішності фахівця технічного профілю залежить від чіткості, організованості, порядку, а також від мобілізації сил, знань, навичок та ініціативи.

4. *Сформованість професійних ідеалів* – це своєрідний взірець, модель, еталон для наслідування в обраній професії, у якому синтезовані особливо важливі, цінні риси. Ми припускаємо, що для майбутнього фахівця технічного профілю у сучасних мінливих соціально-економічних умовах професійний ідеал буде стимулом для самовдосконалення і розвитку, дасть змогу усвідомити, якого рівня можна і треба досягти в майбутньому, актуалізуватиме спонукальні сили особистості.

Наприклад, для студентів технічного коледжу професійний ідеал – це складений образ фахівця, який повинен знати стан і перспективи розвитку

техніки і технології в своїй галузі та в суміжних галузях; володіти сучасними методами оцінки праці, сучасними методами проектування; мати чітке уявлення про предмет наукової методології, завдання галузі, методи прогнозування і розвитку техніки; знати основи організації виробництва, праці та управління, економіки галузі; вміти розбиратися в питаннях охорони праці і техніки безпеки, управляти оргтехнікою і вимірювальною технікою.

Отже, ціннісні орієнтації є певною віссю, навколо якої обертаються бажання і почуття людини, визначаючи її поведінку. Ми розглядаємо їх і як джерело активності особистості, тому що професійні цінності у поєднанні з навчальною ситуацією формують внутрішні мотиви саморозвитку і самореалізації у майбутній трудовій діяльності.

Висновки. Емоційно-ціннісний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю, на наше переконання, включає два критерії: а) *емоційна зрілість* (самоповага, повага до майбутнього фаху та професійної спільноти, оптимізм, віра в свої сили і можливості, почуття радості від високих навчально-професійних результатів, толерантність, емоційна стійкість); б) *ціннісні орієнтації* (бажання працювати у сфері техніки, прагнення до творчого пошуку, професійного саморозвитку, наполегливість у досягненні поставленої мети, самостійність, ініціативність, сформованість професійних ідеалів).

Процес засвоєння блоку професійно-технічних дисциплін відбувається легше у тих студентів, для яких характерні виражена потреба у фаховому пізнанні й практичній діяльності, самореалізації, самоствердженні у професії технічного профілю і при цьому вони емоційно стабільні, витримані, емоційно зрілі. Домінуючими мотивами при цьому є пізнавальний інтерес та переконаність у важливості професій технічного профілю для суспільства.

Перспектива подальших досліджень. Подальші наукові пошуки можуть бути пов'язані з вивченням діагностичного інструментарію дослідження структурних компонентів професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю.

Використана література:

1. Гиниатуллина Е. И. Сформированность профессиональной идентичности и послевузовская профессиональная адаптация психологов / Е. И. Гиниатуллина // Психологический журнал. – 2009. – Т. 30. – № 2. – С. 57-66.
2. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития / Э. Ф. Зеер. – М.: Академия, 2007. – 240 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М.: Просвещение, 1996. – 268 с.
5. Кравець Г. Ю. Педагогические условия проявления личностной зрелости студентов в учебно-воспитательном процессе вуза: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. Ю. Кравець. – Иркутск: ГОУ ВПО "Иркутский государственный педагогический университет", 2005. – 182 с.
6. Талызина Н. Ф. Теоретические основы разработки модели специалиста / Н. Ф. Талызина. – М.: Знание, 1986. – 234 с.

7. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М. : МПСИ, 2004. – 600 с.

КАПЛУН И. В. Эмоционально-ценностный компонент в структуре профессиональной идентичности будущих специалистов технического профиля.

В статье освещается содержание эмоционально-ценностного компонента в структуре профессиональной идентичности будущих специалистов технического профиля. Определено, что он включает интересы, стремления, желания работать в избранной сфере; эмоциональные реакции на профессиональную ситуацию; систему ценностных ориентаций. Осуществлен анализ критериев и показателей этого компонента структуры.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, студенты технических колледжей, мотивация, эмоционально-ценностный компонент, интересы, потребности, ценности.

KAPLUN I. V. Emotional and evaluative component in the structure of professional identity of specialists in technical field.

The article highlights the emotional content of emotional and valuable component in the structure of the professional identity of future specialists in technical field. There is determined that it involves the interests, aspirations, desire to work in the chosen field; emotional reactions on professional situation; system of value orientations. The analysis of criteria and indicators of the component structure is made.

Keywords: professional identity, students of technical colleges, motivation, emotional and evaluative component, interests, needs, values.

Квас О. В.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІКИ ДИТИНСТВА В СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ТА НАПРЯМАХ

У статті проаналізовано сутність дитиноцентричних ідей, що є визначальними для більшості виховних напрямів та наукових течій сьогодення. Дитина з її потребами сьогодні стає “замовником” і змісту, і відповідних методів виховання. Зміст виховання впливає не з потреб суспільства, не нав язучється кимось, а визначається на основі прогнозованих конкретних потреб самої дитини на засадах гуманізації її реального буття, посилення уваги до системи її цінностей та інтересів.

Ключові слова: дитина, дитинство, дитиноцентризм, виховна традиція.

Актуальність дитиноцентричних ідей у сучасній педагогічній теорії та практиці важко заперечити. В першу чергу вона полягає у тій педагогічній спадщині, як у науково-теоретичній, так і у практичній, яку залишили після себе протягом століття творці і продовжувачі справи розвитку дитини в її щоденному світі, а саме вчителі, науковці, громадські й культурно-освітні діячі, лікарі, політики, релігійні діячі, юристи, представники різних владних структур. Адже саме завдяки їхній діяльності виникли такі науки, як педологія, педіатрія, дитяча соціологія, дитяча психіатрія, вікова психологія, історія дитинства тощо. Завдяки активності представників педоцентричного